

DOI: 10.34015/2523-4552.2024.1.11

УДК 343.1

*Олійник О. А.,
аспірант Науково-дослідного
інституту публічного права
ORCID: 0009-0000-9863-0673*

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА СУБ'ЄКТИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті охарактеризовано поняття, сутність, значення та суб'єктів реалізації функції захисту під час досудового розслідування в умовах воєнного стану. Відмічено, що «кримінальні процесуальні функції» становлять певну сутнісну, нормативну, організаційну, суб'єктну, цільову та діяльнісну систему, де ознаки загального поняття відображуються в особливому понятті «кримінальна процесуальна функція захисту». Визначено ознаки функції захисту у кримінальному процесі: постійність, обов'язковість, нормативність, предметна змістовність діяльності, цільова спрямованість активності, суб'єктна однорідність, рольова функціональність; формалізованість здійснення; взаємозв'язок з завданнями кримінального провадження; взаємозалежність від інших процесуальних функцій. Встановлено її значення у кримінальному провадженні, зокрема вона виступає: формою забезпечення та захисту прав і свобод особи в кримінальному процесі; гарантією забезпечення законності у кримінальному провадженні; умовою обґрунтованості вирішення справи; складова розв'язання правових спорів у суді як елемент змагального кримінального процесу; однією з найважливіших гарантій справедливого правосуддя; забезпечує виконання завдань кримінального провадження. Підтримано позицію науковців, що до суб'єктів реалізації функції захисту варто відносити осіб, щодо яких стороною обвинувачення вчиняються будь-які дії, які можна визначити як кримінальне переслідування. Обґрунтовується теза, що в умовах дії режиму воєнного стану існують особливості реалізацію функції захисту під час досудового розслідування, але при цьому її реалізації обмежена бути не може. Вказано, що під час досудового розслідування в умовах воєнного стану змінюються порядок кримінального провадження (форми, умови, підстави, процедури), що додає особливості в реалізацію функції захисту.

Ключові слова: кримінальне провадження; кримінальні процесуальні функції; функція захисту; гарантії прав та свобод особи.

Постановка проблеми. Функція захисту та її реалізація зокрема під час досудового розслідування як

частина кримінального провадження поза усіляким сумнівом включена в діяльність з реалізації його завдань.

Науковці відмічають, що функція захисту є однією з основних кримінальних процесуальних функцій, яка виступає складовою процесуальної форми, обов'язковим елементом розв'язання правових спорів у кримінальному процесі та є формою забезпечення прав і свобод особи в кримінальному судочинстві [1, с. 357]. З такою констатацією варто погодитися. Але попри значну кількість наукових публікацій щодо поняття, значення та суб'єктів функції захисту у кримінальному провадженні взагалі та на стадії досудового розслідування зокрема, серед науковців і досі триває дискусія щодо окремих аспектів її існування та реалізації. Звернемо увагу на ту обставину, що саме зараз питання реалізації цієї функції в умовах воєнного стану є найменш висвітленим. І ці питання потребують свого розв'язання, а відповідна проблематика дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кримінальних процесуальних функцій завжди були актуальними для науки кримінального процесу. Вони були предметом наукових досліджень на рівні дисертацій та монографій [4, 5, 6, 7, 10, 11, 14, 17, 18, 20], навчальних видань [3, 8, 15], статей [1, 13, 19], де основна увага приділялася питанням її ознак, змісту, формам та гарантіям реалізації, а також суб'єктів. Отримані висновки сприяли удосконаленню регламентації в КПК України процесуальної діяльності в цілому та здійснення окремих процесуальних функцій зокрема. Поряд з цим, питання реалізації кримінальної процесуальної функції захисту в умовах воєнного стану є найменш висвітленим і за-

лишалися на цей час поза увагою науковців.

Постановка завдання. Метою статті є наведення характеристики функції захисту в контексті її реалізації під час досудового розслідування в умовах воєнного стану, що передбачає вирішення таких завдань: уточнення ознак понять «процесуальна функція», «функція захисту», встановлення значення функції захисту у кримінальному провадженні та також з'ясування суб'єктів її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Відмітимо, що поняття «функція», «захист», «функція захисту» є частиною термінологічного апарату кримінального процесу. І вони тим чи іншим чином характеризують сутність останнього, чи окремих його проявів. В контексті з'ясування їх значення звернемо увагу на позицію Л. М. Лобойка, який відмічає, що у науці кримінального процесу з двох підходів до його визначення, як сукупності кримінальних процесуальних відносин та як специфічної діяльності із застосування норм права в теорії процесу переважає другий підхід, що показує динамічність руху процесу, і як він додатково відмічає, кримінальний процес як діяльність характеризують такі категорії: мета, завдання, функції, учасники, засоби, спосіб, структура, форма, гарантії, строки, витрати [2, с. 10]. Тобто поняття «функція», «захист», «функція захисту» характеризують відповідний аспект динамічного руху процесу як різновиду діяльності органів правопорядку. Саме тому акцент на діяльності як сутності кримінального процесу знаходить своє відображення у найбільш поширених його визначеннях [3, с. 6]. Тому при розкритті змісту

поняття «функція захисту» варто акцентувати увагу на ній як на своєрідному прояві діяльності суб'єктів кримінального процесу.

Насамперед варто звернути увагу на загальновживане значення слів «функція» та «захист». Так, слово «функція» у тлумачному словнику визначено як «явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін» або у значенні «робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось» чи «характеризується як призначення, роль чого-небудь» [4, с. 1552]. Можна стверджувати, що поняття «функція» у кримінальному процесі як частина його термінології має позначати саме змістовно однорідний та певним чином самостійний напрям процесуальної діяльності, виконуваний учасником процесуальних відносин, який обумовлений його призначенням. Щодо слова «захист», то воно означає «дія за значенням захищати, захистити і захищатися, захиститися», де в одному зі значень словник визначає його як «сторона, яка захищає обвинуваченого під час суду; оборона» [4, с. 432]. Тобто як самостійна група учасників кримінального провадження, яка здійснює специфічну за змістом дію – захист від обвинувачення. Слово «захищати» означає «обороняти, охороняти кого-, що-небудь від нападу, замаху, удару, ворожих, небезпечних і т. ін. дій» або «... обстоювати погляди, права, інтереси, честь кого-небудь» чи «брати участь у судовому процесі, обстоюючи інтереси обвинуваченого» [4, с. 433]. Відповідно у досліджуваній сфері ці поняття означають як окрему дію, так і сукупність дій (діяльність) сторони захисту з відстоюван-

ня, охороні прав, свобод та інтересів особи, щодо якої у тій чи іншій формі в результаті процесуальних дій сторони обвинувачення виникла загроза обмеження, порушення її прав, свобод та інтересів.

У цьому контексті відмітимо, що у теорії кримінального процесу має місце вузьке (кримінально-процесуальна функція захисту) та широке (елементи захисту законних інтересів будь-яких учасників кримінального провадження) [5, с. 423-424; 6, с. 8]) тлумачення поняття «захист», що призвело до багатозначності у його розумінні. Але в контексті вимоги однозначності термінів варто говорити про надання поняттю «захист» одного значення. Так, В. О. Попелюшко відмічає, що термін «захист» у сфері кримінального судочинства має спеціальне значення і охоплює: суб'єктів, правомочних здійснювати захист; процесуальну функцію; діяльність суб'єктів захисту зі здійснення цієї функції [7, с. 10]. Тому поняття «захист» у кримінальному процесі повинно мати одне значення, а саме – вузьке, форми прояву якого слушно наведено В. О. Попелюшком.

Далі проведемо аналіз наукових публікацій, щоб детально розкрити поняття «кримінальна процесуальна функція» та «функції захисту».

Аналізуючи публікації вчених (С. А. Альперт, Ю. М. Грошевий, Д. П. Письменний, В. О. Попелюшко, І. В. Гловюк, М. Г. Моторигіна) з приводу загального поняття «кримінальна процесуальна функція», слід зазначити, що в цілому серед науковців існує єдність розуміння змісту цього поняття. Так, у своїх працях вони характеризували його

як виражені в законі основні напрями процесуальної діяльності, що мають самостійні завдання, здійснюються самостійними суб'єктами (групами суб'єктів) у формі, регламентованій кримінальним процесуальним законодавством, котрим для досягнення відповідних цілей надано широкі права і повноваження на активну участь в кримінальному судочинстві для захисту своїх прав та законних інтересів та досягнення визначених законом цілей (завдань кримінального провадження) [1 с. 357; 5, с. 49; 7, с. 18; 8, с. 13; 9, с. 17; 10, с. 31]. Тобто вчені визначають процесуальні функції як певну ознаку діяльності (частини, компоненти, напрями), що здійснюється відповідними суб'єктами, завдяки засобам (широкі права і повноваження) і способам (активну участь в судочинстві) її реалізації, у процесуальній формі, і які корелюють як з власними завданнями суб'єктів процесу, так і завданням кримінального судочинства. О. О. Чепурний слушно зауважує, що функції кримінального судочинства – це єдина правова система, а під ними слід розуміти не роль чи коло обов'язків того чи іншого його учасника, а головні напрямки кримінальної процесуальної діяльності, які визначаються його задачами, сформульованими в ст. 2 КПК [11, с. 5]. З цією думкою ми згодні. Зі свого боку ще раз звернемо увагу на існуючу в науці кримінального процесу єдність думок вчених щодо поняття «кримінальні процесуальні функції», що підтверджується аналізом наукових праць [2, с. 24; 3, с. 14; 12, с. 44]. Вважаємо, що наука кримінального процесу достатньо глибоко опанувала це поняття.

Отже, можна зробити висновок, що «кримінальні процесуальні функції» становлять собою певну сутнісну, нормативну, організаційну, суб'єктну, цільову та діяльнісну систему. Відповідно ознаки загального поняття мають знайти своє відображення в особливому понятті «кримінальна процесуальна функція захисту». Тож наступним кроком є висвітлення особливостей цього.

Так, на думку П. М. Маланчука, функція захисту розглядається як категорія кримінально процесуального права та процесу, а також як частина кримінальної процесуальної діяльності, яка спрямована на захист прав і інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого [14, с. 5]. Ці характеристики описують не тільки важливе місце та роль цієї функції у системі кримінальної процесуальної діяльності, а визначають її основні ознаки.

Як вказує О. О. Чепурний, функція захисту це – процесуальна діяльність, яка направлена на з'ясування таких обставин, що виправдовують обвинуваченого, а також на охорону його особистих і майнових прав [11, с. 5]. Автор розкриває це явище через його зміст (діяльність), суб'єктів (обвинувачених) та мету їх дій (покращення його становища). В цілому така позиція корелює загальним ознакам поняття кримінальна процесуальна функція.

Д. П. Письменний зауважує, що «функція захисту» є однією з основних кримінальних процесуальних функцій, яка виступає важливою складовою процесуальної форми, обов'язковим елементом розв'язання правових спорів у кримінальному процесі, слугує протиположністю функції обвинувачення та є формою забезпе-

чення прав і свобод особи в кримінальному судочинстві [1, с. 357]. У цій характеристиці відображена як важливість цієї функції, так і її сутність (складова процесуальної форми розв'язання правових спорів), роль (протипага функції обвинувачення) та значення (забезпечення прав і свобод особи).

В. М. Тертишник, Ю. С. Шемшученко наголошують, що функція захисту – це одна з основних кримінально-процесуальних функцій, невід'ємна частина системи забезпечення справедливого судочинства, обов'язковий елемент змагального кримінального процесу, що є фактором стримування і протипаг проти судового свавілля і помилок [15, с. 84]. Такий погляд на значення цієї функції заслуговує на увагу. Але у визначенні функції захисту вчені вказують, що це виключно правнича професійна діяльність спеціально уповноваженого на її виконання суб'єкта кримінального процесу – захисника [15, с. 86]. Однак, не можемо погодитися з тим, що функція захисту – це виключно діяльність захисника, бо захист цілком може виконуватися і самим підозрюваним або обвинуваченим. Н. В. Борзих зауважує, що захист слід визначати як свідому, цілеспрямовану діяльність як самого обвинуваченого (підозрюваного), так і захисника та законного представника [16, с. 6]. Таке тлумачення «захисту» і його суб'єктів відповідає чинному механізму реалізації цієї функції.

А. А. Ахундова, розкриваючи зміст поняття «функція захисту», пропонує під нею розуміти спричинений кримінальним переслідуванням, здійснюваний відповідно до закону та виражений у формі право-

вих відносин вид (частина, компонент, напрям) діяльності у кримінальному провадженні, що реалізує суб'єкт захисту і спрямований на повне або часткове спростування підозри, охорону прав і законних інтересів захисту [17, с. 13]. До ознак, які наведено вище, вона додає причину появи функцій захисту – кримінальне переслідування, а також форму їх існування – правові відносини. Схоже за змістом визначення надає Н. В. Борзих, але додатково характеризує її як компонент кримінальної процесуальної діяльності як невід'ємну складову кримінального провадження [16, с. 14]. І варто погодитися з Н. В. Борзих, бо без цієї функції така діяльність, навіть якщо її розпочато, має бути згодом припинена (ст. 284 КПК України)

О. Г. Шнягін функцію захисту визначає як регламентований законом напрям діяльності суб'єктів захисту, наділених правом (або обов'язком) використовувати всі вказані в законі засоби і способи для охорони законних інтересів осіб. Основними ознаками цієї функції, на думку О. Г. Шнягіна, є: нормативність, предметна визначеність, цільова спрямованість, стабільність, взаємозв'язок та взаємозалежність з іншими процесуальними функціями [18, с. 14]. В цілому така характеристика функції захисту як видового явища відносно родового «кримінальні процесуальні функції» відповідає усталеним у науці кримінального процесу позиціям, а наведені О. Г. Шнягіним ознаки співвідносяться з раніше розглянутими позиціями науковців.

На думку І. В. Гловюк, кримінально-процесуальна функція за-

хисту – це напрямок діяльності відповідних учасників процесу, спрямований на заперечення законності та обґрунтованості кримінального переслідування, виявлення обставин, що спростовують підозру, виправдовують обвинуваченого (підсудного) тощо, що реалізується за допомогою кримінально-процесуальних засобів у формі, регламентованій кримінальним процесуальним законодавством [5, с. 700]. Вважаємо, що думка І. В. Гловюк заслуговує на підтримку, особливо в частині вказівки на особливі засоби її реалізації у формі визначеній кримінальним процесуальним законом.

Прикладом розширеного визначення поняття «функції захисту», особливо в частині змісту та її суб'єктного складу, є думка А. В. Рибікова, Ю. М. Кулик, які цю функцію визначають як регламентований законом напрям діяльності цілої низки суб'єктів, що представляють сторону захисту [19, с. 240]. Ця дефініція враховує загальні ознаки поняття «кримінальна процесуальна функція», які наведено вище, а особливою є наведення авторами широкого кола суб'єктів її реалізації та змісту виконуваних ними дій.

Проведене М. Г. Моторигіною узагальнення дало підстави їй виокремити наступні основні ознаки сторони захисту, а відповідно, як нами вбачається, і однойменної функції: нормативне закріплення її суб'єктного складу; здійснення всіма суб'єктами єдиної процесуальної функції захисту; виникає з моменту повідомлення особі про підозру або залучення до участі у кримінальному провадженні; наявність кореляційного зв'язку із функцією обвинувачення; використання наданих зако-

ном прав відповідно до процесуального статусу; рівність процесуальних прав зі стороною обвинувачення; юридична заінтересованість у результатах кримінального провадження; наявність матеріально-правових і процесуальних наслідків набрання законної сили підсумковим процесуальним рішенням по справі, тягар яких представники захисту несуть особисто [10, с. 40-41]. Вважаємо, що у своїй роботі М. Г. Моторигіна представила доволі змістовний аналіз досліджуваного явища.

Узагальнюючи позиції науковців з приводу бачення поняття «функція захисту», можемо вказати на наступні риси досліджуваного поняття: 1) з позиції пізнання кримінального провадження: як категорія кримінального процесу – одна з основних кримінально-процесуальних функцій; 2) з позиції змісту: окремий вид (частина, компонент, напрям) кримінальної процесуальної діяльності у кримінальному провадженні; 3) з позиції її носіїв: реалізується стороною захисту; 4) з позиції впорядкованості: регламентована та здійснювана відповідно до КПК України; 5) з позиції форми втілення: виражена у формі правових відносин; 6) з позиції засобів здійснення: реалізується за допомогою кримінальних процесуальних засобів захисту шляхом наділення суб'єктів захисту для її реалізації процесуальними правами (повноваженнями); 7) з позиції чинників її появи: спричинена кримінальним переслідуванням та має кореляційний зв'язок із функцією обвинувачення; 8) з позиції цілі: спрямована на захист та охорону прав і інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудже-

ного тощо; 9) з позиції ролі: слугує досягненню загальних завдань кримінального судочинства та є формою забезпечення прав і свобод особи, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування; 10) з позиції місця у кримінальному провадженні: є частиною процесуальної форми як обов'язковий елемент змагального кримінального процесу; 11) з позиції функціонування: є елементом механізму розв'язання кримінально-правових спорів у кримінальному процесі.

З наведених рис функції захисту визначимо її ознаки: постійність, обов'язковість, нормативність, предметна змістовність діяльності, цільова спрямованість активності, суб'єктна однорідність, рольова функціональність; формалізованість здійснення; взаємозв'язок з завданнями кримінального провадження; взаємозалежність від інших процесуальних функцій.

Дослідивши сутнісні ознаки функції захисту, з'ясуємо її значення у кримінальному провадженні. Узагальнюючи позиції науковців з питання значення функції захисту, можемо виділити основні тези, які віднайшли своє відображення в їх працях. Зокрема вчені вказують на такі прояви значення цієї функції: є формою забезпечення та захисту прав і свобод особи в кримінальному судочинстві; є гарантією забезпечення законності під час кримінального провадження; є умовою обґрунтованості вирішення справи; є обов'язковою частиною розв'язання правових спорів у суді як елемент змагального кримінального процесу; є однією з найважливіших гарантій справедливого правосуддя; забезпечує виконання завдань кримінально-

го провадження [1, с. 357; 5, с. 433; 10, с. 222; 11, с. 5; 13, с. 280; 14, с. 1; 15, с. 84; 18, с. 7-8; 19, с. 240; 20, с. 9-10]. Отже, з аналізу позицій вчених не викликає сумнів та важливість, яку несе в собі для кримінального процесу та його учасників функція захисту, і в цілому ми згодні з наведеним науковцями думками.

Але дослідження функції захисту буде неповним, якщо не проаналізувати аспект суб'єктного складу цього специфічного різновиду кримінальної процесуальної діяльності. З приводу цього питання і до цього часу точаться дискусії. Вчені визначають різний склад суб'єктів функції захисту від вузького – лише захисник [15, с. 86], поміркованого, де суб'єктами є традиційні представники сторони захисту [5, с. 700; 14, с. 9-10; 16, с. 6], до доволі розширеного, до якого відносять широке коло учасників кримінального провадження [17, с. 13]. Вважаємо, що при розв'язанні цього питання слід зважати на фактори, які обумовлюють появу функції захисту – це дії сторони обвинувачення, якими вона починає кримінальне переслідування особи [21, с. 127-129]. Зокрема, погодимося з І. В. Гловюк, що при визначенні темпоральних аспектів дії функції захисту необхідно враховувати темпоральні аспекти дії парної їй функції – кримінального переслідування, а тому, відмічає вона, враховуючи сутність функції захисту, беззаперечним є віднесення до її суб'єктів осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування у різних його формах [5, с. 435-436]. У цьому контексті, підтримуючи підхід запропонований І. В. Гловюк до визначення суб'єктів реалізації функції захисту, вважаємо,

що найбільш повно їм відповідає перелік учасників кримінального провадження, який міститься у п. 19 ст. 3 та ч. 1 ст. 45 КПК України. Вважаємо, що саме цих осіб варто відносити до суб'єктів реалізації функції захисту. Але при цьому, відмітимо, що законодавча модель певним чином може бути удосконалена, адже право на захист, презумпція невинуватості та право на судовий захист є конституційними правами особи і ними людина і громадянин користується незалежно від того чи отримав він або вона, наприклад, статус підозрюваного. Тому варто підтримати пропозицію Т. В. Бабчинської про необхідність доповнення переліку суб'єктів права на захист у ч. 1 ст. 20 КПК України учасником кримінального провадження, якому б забезпечувалось право на захист з моменту неформального початку кримінального переслідування, та юридична особа, щодо якої здійснюється провадження [6, с. 9]. Вважаємо, що дослідження цієї пропозиції є актуальним.

Також зараз гостро постає питання, наскільки режим воєнного стану впливає на реалізацію цього засобу захисту прав підозрюваного (обвинуваченого) та форми реалізації засади змагальності. Виходимо з того, що в умовах воєнного стану кримінальне провадження здійснюється з урахуванням певної «специфіки регулювання кримінальних процесуальних правовідносин в умовах надзвичайних правових режимів» [15, с. 100], де «умови воєнного стану призвели до значних змін у проведенні кримінального провадження, яке стало регулюватися новими нормативними актами, а ці акти включають у себе норми, що

обмежують права громадян, а також специфічні механізми регулювання» [22, с. 199]. Беручи до уваги наведене щодо сутності (діяльність сторони захисту), значення (захист прав і законних інтересів особи, щодо якої вчиняються дії, які можна характеризувати як кримінальне переслідування), форми (змагальне кримінальне судочинство) функції захисту під час досудового розслідування, а також положення ч. 2 ст. 64, ст. 129 Конституції України, як і п.п. 1, 3, 5, 8 ст. її 129, то доходимо висновку, що власне обмеження її реалізації як токової бути не може. Адже це питання прав та свобод людини, яка визнана в Україні найвищою соціальною цінністю. Такий підхід до цього питання відповідає сутності змагального типу кримінального провадження демократичної, соціальної, правової держави. Тому погодимося Н. В. Камінською, що в обставинах дії правового режиму воєнного стану посилюється значущість таких ідей, ідеалів, як свобода й суверенітет, людська гідність, права людини тощо [23, с. 91].

Висновки. Дослідивши питання ознак, сутності та значення функції захисту, наведемо наступні висновки: 1) сутність функції захисту – це регламентована кримінальним процесуальним законом діяльність по захисту прав і законних інтересів особи, щодо якої стороною обвинувачення вчиняються будь-які дії, які можна визначити як кримінальне переслідування; 2) ознаки функції захисту – це сукупність властивостей, які характеризують дії суб'єкта на стороні захисту як самостійний за змістом напрям діяльності в межах кримінального провадження (постійність, обов'язковість, норма-

тивність, предметна змістовність діяльності, цільова спрямованість активності, суб'єктна однорідність, рольова функціональність; формалізованість здійснення; взаємозв'язок з завданнями кримінального провадження; взаємозалежність з іншими процесуальними функціями); 3) значення функції захисту полягає у забезпеченні захисту прав і законних інтересів особи, щодо якої стороною обвинувачення вчиняються будь-які дії, які можна визначити як кримінальне переслідування; 4) структура функції захисту характеризується через «мету захисту», «форми захисту», «засоби захисту», «способи захисту», «суб'єкти захисту», «гарантії захисту», «результат захисту»; 5) формою реалізації функції захисту є правовідносини, які виникають під час вирішення кримінально-правового конфлікту у змагальному кримінальному процесі.

Обґрунтовується теза, що в умовах дії режиму воєнного стану існують особливості реалізації функції захисту під час досудового розслідування, але при цьому це не

означає можливість обмеження її реалізації. Тобто її реалізація в цих умовах обмежена бути не може. Під час досудового розслідування в умовах воєнного стану змінюються самі процедури кримінального провадження (їх форми, умови, підстави, порядок), які як раз і можуть впливати на ступінь та характер реалізації функції захисту. Це ставить перед наукою кримінального процесу завдання дослідити це питання на прикладі основних процедур досудового розслідування (застосуванні заходів забезпечення, під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, повідомленні про підозру, зупиненні та закінченні розслідування). І тому належне, таке, що відповідає міжнародним стандартам у цій сфері, опрацювання законодавцем цих питань і визначає наскільки реалізація функції захисту під час досудового розслідування в умовах воєнного стану відповідатиме сутності кримінального провадження демократичної, соціальної, правової держави.

Список використаних джерел

1. Письменний Д. П. Функції обвинувачення та захисту за новим КПК України. *Право і суспільство*. 2013. № 6.2. С. 353–358.
2. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес : навчальний посібник. К. : Ваіте, 2014. 280 с.
3. Кримінальний процес України: у питаннях і відповідях : навч. посіб. / авт. кол. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. Т. Г. Фоміної. Харків, 2021. 300 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. : монографія. Одеса : Юридична література, 2015. 712 с.
6. Бабчинська Т. В. Реалізація права на захист у кримінальному провадженні відповідно до вимог міжнародних стандартів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2020. 23 с.

7. Попелюшко В. О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2009. 28 с.
8. Альперт С. А. Кримінально-процесуальні функції: поняття, система, суб'єкти : конспект лекцій. Х.: Нац. юрид. акад. України, 1995. 28 с
9. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків: Право, 2013. 824 с.
10. Моторигіна М. Г. Сторона захисту в судовому провадженні у першій інстанції : монографія; за науковою редакцією д.ю.н., проф. О. В. Капліної. Харків : Оберіг, 2018. 306 с.
11. Чепурний О. О. Кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2005. 25 с.
12. Карабут Л. Система кримінальних процесуальних функцій. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2014, №. 2(6), pp. 44–47.
13. Погорецький М. Актуальне дослідження функції захисту в кримінальному судочинстві України. *Право України*. 2009. № 10. С. 280–283.
14. Маланчук П. М. Функція захисту в кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2007. 25 с.
15. Тертишник В. М., Шемшученко Ю. С. Правнича допомога та захист у кримінальному процесі: Підручник. К.: Алерта, 2018. 446 с.
16. Борзих Н. В. Діяльність захисника щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного та обвинуваченого в кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетровськ, 2010. 22 с.
17. Ахундова А. А. Захист прав підозрюваного у кримінальному провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. К., 2013. 17 с.
18. Шнягін О. Г. Реалізація функції захисту в кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 20 с.
19. Рибікова А. В., Кулик Ю. М. Функція захисту у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 237-241.
20. Чайка Р. А. Участь захисника на досудовому слідстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2008. 19 с.
21. Корнющенко С. С. Початок кримінального переслідування особи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 5. 2023. С. 126–134
22. Салманов О. В. Зміни у правовому регулюванні розслідування кримінальних проваджень під час воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 198–206.
23. Камінська Н. В. Сучасна парадигма конституційних цінностей та їх значення в умовах воєнного стану. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 2. С. 86–95.

O. Oliinyk, PhD student of The Scientific Institute of Public Law
ORCID: 0009-0000-9863-0673

Concepts, signs, meaning of the defense function during the pre-trial investigation under the conditions of the state of martial and subjects of its implementation

The article describes the concept, essence, meaning and subjects of the implementation of the defense function during the pre-trial investigation in the con-

ditions of martial law. It was noted that "criminal procedural functions" constitute a certain essential, normative, organizational, subject, target and activity system, where the signs of the general concept are reflected in the special concept of "criminal procedural defense function". The features of the defense function in the criminal process are determined: permanence, obligation, normativeness, substantive content of actions, target orientation of the participants' activity, subject homogeneity, functionality; formalization of implementation; relationship with the tasks of criminal proceedings; interdependence with other procedural functions. The significance of the defense function in criminal proceedings is established, in particular it acts as: a form of ensuring and protecting the rights and freedoms of a person in criminal proceedings; a guarantee of ensuring legality during criminal proceedings; the condition of the reasonableness of the decision of the case; a mandatory component of resolving legal disputes in court as an element of an adversarial criminal process; one of the most important guarantees of fair justice; ensures the fulfillment of the tasks of criminal proceedings. The position of scientists is supported, that subjects of the implementation of the function of defense should include persons against whom the prosecution commits any actions that can be defined as criminal prosecution. The thesis is substantiated that under the conditions of martial law there are peculiarities in the implementation of the function of defense during the pre-trial investigation, but at the same time its implementation cannot be limited. It is indicated that during the pre-trial investigation in the conditions of martial law, the very procedures of criminal proceedings change. The latter (their forms, conditions, grounds, order) can influence the degree and character, as well as bring peculiarities to the implementation of the defense function.

Keywords: *criminal proceedings; criminal procedural functions; defense function; guarantees of the rights and freedoms of a person.*